

J 501,

J 501 ELI KIJLIN TORNIN VIIDES KERROS

Inventointi
kesäkuussa 1962
Pekka Kärki

Piir. sign : 23.5/34,
23.6/1
23.8/1
IKKUNAPHOTOSUUNNITTEET

J 501

J 501:n, Kijlin tornin 5 kerroksen inventointi.

Huoneeseen on pääsy ainoastaan J 401:stä puuportaita pitkin.

J 501 on nykyiseen asuunsa rakennettu 1790-luvulla, jolloin rakennettiin kupoli ja sen tukemiseksi jouduttiin seiniä paksuntamaan huomattavasti.

Huoneessa on 5 ampuma-aukkoa, jotka ovat kaakko-luode-akselin koillispuolella. Etelään ja länteen alkuperäisestä huoneesta suuntautuneet 2 ampuma-aukkoa (piir. 1) on muurattu kokonaan tai osittain umpeen kupolia sekä J 601:n seiniä ja portaita tehtäessä.

Huone on melkein pyöreä, halkaisijaltaan 610-640 cm. Nykyinen lattia on länsipäässä n. tasolla +9861 ja itäpäässä +9885. Länsiseinustalla näkyy J 401:n oviaukon yläpuolella oleva kupolin länsireunaa kantava holvikaari (ks. J 401:n inventointia).

N. tasolla +9841 on J 401:n pohjois-, etelä- ja itäseinillä yhtenäinen olka, jonka päällä ovat J 501:n lattian vasat. Tästä olasta alkaa 1790-luvun seinämuuraus, joka on erittäin huolellisesti ja säännöllisesti suorakaiteen muotoisista lohkotuista harmaakivistä tehty. Muurauksen yläreuna on tasolla +10003-10020. Laasti on kellertävää, suht. kovaa ja sisältää tiilimurskaa, vähän mustaa sepeliä ja puunsilppua; laastissa on paljon ilmarakkuloita (laasti 1). Kiilakiviä on seinässä käytetty hyvin vähän.

1790-luvun seinämuurauksen paksuus ilmenee piirroksesta 1. Sen tarkan paksuuden saa vain ampuma-aukkojen kohdasta, mutta pohjois-, etelä- ja itäseinät näyttävät olevan tasaisesti 170-200 cm paksuiset, joten lopun on ottava 1790-luvun seinää. Eteläseinän paksuuden saa vasta kun J 601:n portaista tulee leikkaus. Alkuperäinen länsiseinä on n. 115 cm paksuinen.

J 401:ssä n. tasolla +9841 oleva olka, jonka yläreunaa on

J 501

monin paikoin korjailtu ja tasoiteltu 1790-luvun rakennusvaiheessa, ei ole muurausliitteessä 1790-luvun seinän kanssa, vaan olka menee seinän alle ts. seinä on rakennettu olan päälle. Todennäköisesti olka ulottuu alkuperäisen ja 1790-luvun seinämuurauksen rajaan saakka ja on toiminut puolustustasona, jonka leveys tosin on vaihdellut 160-280 cm:iin, mutta joka on ollut levein tornin strategisesti tärkeimmillä suunnilla, itä- ja pohjoisseunustoilla.

Alkuperäinen seinämuuraus, joka näkyy mm. ampuma-aukon 7 a pohjoispuolella, on huomattavasti epäsäännöllisempää kuin 1790-luvun muuraus. Siinä on käytetty lohkottuja ja lohkomattomia harmaakiviä, joita ei ole pyritty saamaan säännöllisiin varveihin. Kiilakiviä on käytetty hyvin paljon (tiiliä ja harmaakiviä) ja laasti on harmaata ja kovaa sekä sisältää tummaa, hienoksi jauhettua sepeliä (laasti 2 l. sepelilaasti).

Kupolin kanta on 1790-luvun seinämuurauksen päällä n. tasolla +10003-10020. Kupolin kannan rikkoo 5 tykkiaukkoa, joiden yläreunat ovat n. tasolla +10064-10072. Kupolin laki on n. tasolla +10323, joten se on 303-320 cm korkea. Kupolin leveys on sama kuin huoneen, eli 610-640 cm. Kupolin yläosan paksuus on n. 75 cm.

Kupoli on muurattu 24 x 12,5 x 6,5 cm kokoisista tumman- ja vaaleanpunaruskeista tiilistä ensinmainitun ollessa huomattavasti yleisemmän; muuraus on renesanssilimitystä, jota toinen ei ole aivan tarkkaan noudatettu ampuma-aukkojen väliin jäävissä osissa ja lakipisteen läheisyydessä.

Kupolissa on 16 kaistaa, jotka n. tasolla +10160 ovat 113-135 cm leveitä, n. tasolla +10260 63-75 cm leveitä. Kaistojen väliin jää saumat, jotka seinäpinnassa I alkavat n. tasolta +10020 ts. 2-3 tiilikerran yläpuolelta seinäpinnoissa II-V sau-

J 501

mat alkavat heti harmaakivimuurauksesta, joka myös on n. tasolla +10020.

Kupolia muurattaessa on käytetty vaakasuoria tukilautoja, jotka ovat olleet n. 25 cm levyisiä ja yhtä pitkiä kuin kaistat ovat leveitä. Tukilautoja ei ole käytetty seinän I 2-3 alinta tiilikertaa muurattaessa. Tukilautojen ja tiilien väliin on muurattaessa pusertunut tiilien välistä laastia, jossa näkyy tukilautojen jäljet. Paikoin laasti on yhtenäinen niin että tiiliä ei näy ollenkaan, suurimmassa osassa holvia sentään tiilien keskiosa näkyy.

N. tasolla +10263 220 cm ampuma-aukosta 1 b etelään on kohtisuorana holvia vastaan ruudinsavun poistoaukko, jonka leveys on 31 cm, korkeus 26 cm ja pituus 66 cm. Aukon ylä- ja alapuolella on laakeat harmaakivet, sivuseinät ovat tiillistä. Suunnilleen vastakkaisella puolella holvia on toinen samanlainen aukko, joka on kuitenkin muurattu umpeen ohuella laastikerroksella (laasti 1). Mahdollisesti myös toinen aukko on joskus ollut umpeen muurattu.

Ampuma-aukot.

Ampuma-aukoissa voidaan erottaa samat kaksi eri aikaista osaa kuin seinissä:

- a) Alkuperäiset, kohtisuorassa vanhaa seinäpintaa olevat ampuma-aukot, jotka on melko jyrkästi kavennettu ja matalennettu keskikohdastaan. Näistä 5 on kokonaan avoinna (1 a - 5 a) ja niiden sisäpää liittyy 1790-luvun seiniin jätettyihin ampuma-aukkoihin. Yksi (6 a) on täysin umpeen muurattu ja yksi (7 a) on jätetty valoaukoksi J 601:n portaisiin.
- b) 5 1790-luvun seinämuuraukseen jätettyä ampuma-aukkoa (1 b - 5 b), joiden ulkopää liittyy 1 a - 5 a:han. Näiden keskiakseli

J 501 kulkee huoneen keskipisteen kautta. 1 a:n ja 1 b:n sekä 5 a:n ja 5 b:n keskiakselit eivät ole saman suuntaiset.

1790-luvun muutoksissa ei ampuma-aukoille ole enää ajateltu puolustustehtävää, koska ne ovat 330-400 cm pituiset ja niiden ampumasektori on kovin pieni.

Ampuma-aukko 1.

Mitat:

<u>1 a)</u> pohjoispää: leveys 150 cm, korkeus 117, holvin korkeus 57			
taitekohta:	60 cm,	78 cm,	38 cm
eteläpää:	115 cm,	88 cm,	43 cm
<u>1 b)</u> pohjoispää:	109 cm,	96 cm,	37 cm
eteläpää:	100 cm,	115 cm,	43 cm

Pohjan pohjoispää on tasolla +9940, eteläpää +9946.

1 a) Pohjan koillisnurkka (piir. 2) on muurattu laastilla 3, joka on kellertävää, suhteellisen haurasta, sisältää enemmän sepe-
liä ja vähemmän tiilimurusia kuin laasti 1 ja sideaine hajoaa
murskattaessa hienommaksi pölyksi kuin laastissa 1. Muun osa
pohjaa on muurattu sementtilaastilla (laasti 5). Pohja on muu-
rattu lohkotuista harmaakivistä, joukossa yksi ? x 12,5 x 6,5 cm
kokoinen 1700-luvun tiili ja yksi 1500-1600-luvun rikkoutunut
tiili. Alkuperäinen pohja on ollut n. tasolla +9948, mikä on
seinien tiilimuurauksen alaraja ja pohjan reunoilla on tällä ta-
solla (piir. 2) alkuperäisiä pohjan kiviä, jotka suurimmaksi
osaksi ovat lohkomattomia, melko pieniä harmaakiviä. Alkuperäi-
nen pohja on ollut tasainen ts. se ei ole viettänyt pohjoiseen.

1 b) 1790-luvun pohja on muurattu lohkotuista harmaakivistä.
Saumoissa on laastia kivien pinnan tasolle saakka; osittain sau-
mattu laastilla 5.

J 501

Seinät.

1 a) muurattu 28 x 13-12,5 x 8,5-7,5 cm kokoisista tiilistä käyttäen laastia 2. Suurin osa tiilistä on juoksutiiliä. Itäseinä on kokonaan alkuperäistä muurausta, n. 50-70 cm päähän pohjoisreunasta alkaen on laastilla 3 tehty rappaus. Länsiseinän pohjoispää on korjattu käyttäen muurauksessa pieniä harmaakiven kappaleita ja laastia 3; tasolla +9940 tämä muuraus on 50 cm pitkä, tasolla +9990 58 cm. Korjausmuuraus ulottuu n. tasolle +10020. Muu osa länsiseinää on alkuperäistä tiilimuurausta. Alkuperäisen tiilimuurauksen pinta on melko huonosti säilynyt. Itäseinän pohjoisosa on 50-70 cm pituudelta peitetty laastilla 3 ja seinät on kokonaan saumattu samalla laastilla. Seinien taitekohdissa on tiilistä hakattu pois osa, joten taitekohta on suora.

1 b) Seinät ovat n. tasolle +10005 asti muuratut lohkotuista harmaakivistä. Muuraus on tasaista, harmaakivikerrat selviä ja kiilakiviä käytetty hyvin vähän. Pohja menee seinien alle. 1 a:n eteläreunan leveys on n. 10 cm suurempi kuin 1 b:n leveys; sauma on täytetty laastilla 1 ja 5. 1 b:n seinien pohjoispään yläreuna on tasolla +10005, eteläpään yläreuna tasolla +10022; tason +10005 yläpuolella on 0-2 tiilikertaa ja vasta niiden yläpuolella on holvin kanta, joten holvin kanta nousee huoneen keskustaa kohti. Sama tilanne on 2 b - 5 b:n seinissä. Saumoissa runsaasti laastia 1.

Holvi.

1 a) Holvi on kaksiosainen segmenttiholvi. Taitekohdasta se nousee ja levenee pohjoiseen ja etelään. Holvi on muurattu samantyyppisistä tiilistä kuin 1 a:n seinät, lisäksi on käytetty 4 pitkulaisista harmaakiven kappaletta. Muurauslaastissa on laasti 2,

J 501

saumat täytetty sementtilaastilla. Muuraus on epäsäännöllinen, pinnassa on sekä side- että juoksutiiliä. Koska holvin eteläpää on n. 8 cm alempana kuin 1 b:n holvin pohjoispää, on saumakohtaa loivennettu hakkaamalla reunimmaisten tiilien nurkat pois. Holvin eteläpäässä on vuorotellen side- ja juoksutiilet. Holvin pohjoisreuna on n. tason +10020 yläpuolelta rikkoutunut 25-30 cm matkalta ja se on korjattu 24 x 12,5 x 6,5 cm kokoisilla tiilillä, muurauslaastissa laasti 4, joka on valkoista, haurasta ja sisältää hiekkaa ja kalkkia. Korjausmuuraus on tehty n. 10 cm korkeammalle kuin alkuperäinen holvi.

1 b) Holvi on segmenttiholvi, jonka eteläpään kanta on samalla tasolla kuin kupolin kanta. Holvin leveys on 107 cm - aikaisemmin mainitut mitat ovat ampuma-aukon reunojen mittoja. Holvin paksuudesta ei saa selkoa, koska kupuholvin tiilikerrat ulottuvat 0-5 cm päähän holvikaaresta; holvin eteläpään reunimmaisista tiilistä, joista useimmat ovat juoksutiiliä, on ylänurkka hakattu pois, joten tiilikerrat on saatu ulottumaan lähes holvin reunaan saakka. Holvi on muurattu samoista tiilistä ja samalla laastilla kuin kupolikin, samoin tämän muurauksessa on käytetty tukilautoja ja niiden ja tiilien väliin on pusertunut muurauslaastia, joka on alle 15 mm paksuinen, mutta lautojen välisiin saumoihin on jäänyt laastia jopa 3-4 cm paksuiseksi kerrokseksi. Tukilaudat ovat olleet 14-24 cm levyisiä.

Ampuma-aukot 2 b - 5 b ovat samanlaisia kuin 1 b, joten niistä ei kannata laatia erityistä inventointikertomusta.

Ampuma-aukko 2.

Mitat:

2 a) pohjoispää: leveys 142 cm, korkeus 103 cm, holvin korkeus
25 cm

J 501

	taitekohta: 75 cm,	73 cm,	25 cm
	eteläpää: 113 cm,	81 cm,	35 cm
2 b)	pohjoispää: 107 cm,	94 cm,	38 cm
	eteläpää: 106 cm,	112 cm,	39 cm

Pohja +9957

2 a) Itäseinustalla 10-15 cm leveydeltä n. 90 cm päähän eteläreunasta (piir. 2) on alkuperäistä, laastilla 2 muurattua pohjaa, joka on tehty lohkomattomista ja lohkotuista harmaakivistä. Muu osa pohjaa muurattu laastilla 3 lohkotuista harmaakivistä. Pohja on saumattu laastilla 5.

Seinät.

2 a) Alkuperäistä tiilimuurausta on jäljellä itäseinän eteläpäässä n. 95 cm ja länsiseinän eteläpäässä n. 30 cm (piir. 2); näissä on laastilla 1. tehty rappaus melkein kauttaaltaan. Seinien pohjoispäät on muurattu pienistä harmaakiven kappaleista laastilla 3; muuraus on samanlainen kuin 1 a:n länsiseinän korjausmuuraus; tätä muurausta on myös holvissa vastaavalla kohtaa. Länsiseinän taitekohdassa ei ole noudatettu alkuperäistä muotoa, vaan särmän yläosa on n. 5 cm lännempänä kuin alaosa. Samoin itäseinän taitekohta kallistuu ulospäin, mutta siinä tiilet ovat rikkoutuneet särmästä.

Holvi.

2 a) Koko ampuma-aukon pohjoispää on korjattu laastia 3 käyttäen. Alkuperäistä holvia säilynyt eteläpäässä siten, että lännenpuoleinen kanta on n. 50 cm, idänpuoleinen n. 70 cm eli alkuperäinen holvi ulottuu taitekohtaan saakka. Holvi on muurattu 1600-luvun tiilistä ja kolmesta harmaakiven kappaleesta. Taitekohdasta pohjoiseen on korjausmuuraus, joka on samaa muurausta kuin vas-

J 501

taavassa kohdassa olevat seinät ja pohja; korjausmuuraus on tehty laastilla 3 käyttäen pitkulaisia ja kapeita lohkottuja harmaakiviä. Holvin pohjoisreunassa on 3 tiiltä:

24,5 x 12 x 7,5 cm

? x 12 x 7,5 cm

25 x ? x 6,5 cm

Tiilit ovat punaruskeita ja ne sisältävät valkoisia kivensiruja. Korjausmuurauksessa on käytetty 9-15 cm levyisiä tiililautoja, joiden jäljet näkyvät korjausmuurauksen lähes yhtenäisessä rappauksessa. Tämän holvin osan alkuperäiseen holviin liittyvä pää on segmentin muotoinen, mutta pohjoispäässä holvin sivut ovat lähes suorat. Laasti 3 on vanhempaa kuin laasti 1, koska em. on useissa kohdissa laastin 1 alla.

Ampuma-aukko 3.

Mitat:

3 a) itäpää: leveys 151 cm, korkeus 119 cm, holvin korkeus 67 cm

taitekohta: 66 cm, 84 cm, 35 cm

länsipää: 111 cm, 101 cm, 49 cm

3 b) itäpää: 110 cm, 107 cm, 35 cm

länsipää: 112 cm, 112 cm, 39 cm

Pohja.

3 a) Pohjan itäpää on tasolla +9942. Pohja on muurattu laastilla 1, pinnassa sementtilaastipinta. Alkuperäinen pohja on ollut n. tasolla +9958 ja se on ollut tasainen, eikä itään viettävä kuten nykyinen pohja; alkuperäistä pohjaa näkyvissä kummallakin seinustalla (piir. 2), se on muurattu pienistä lohkotuista ja lohkomattomista harmaakivistä.

3 b) n. tasolla +9951.

J 501

Seinät.

3 a) Eteläseinä on alkuperäinen, tiilistä laastilla 2 muurattu muuten paitsi n. tasolla +9965-10010, itäreunasta n. 30-110 cm välillä oleva laastilla 4 ja 24 x 12,5 x 6,5 cm tiilillä korjattu pinta (vrt. holvi 1 a). Pohjoisseinä on alkuperäisessä asussaan lukuunottamatta itäpäässä suoritettuja korjauksia - n. tasolla +9951-9962 n. 30 cm päähän itäreunasta on laastilla 3 pienistä harmaakiviä tehty korjausmuuraus (vrt. 1 a ja 2 a korjausmuuraukset). Sen yläpuolella, tasolta +9962 jatkuen holviin n. tasolle +10040 on samanlaista tiilikorjausmuurausta kuin eteläseinässäkin; tämä muuraus on alhaalta n. 50 cm levyinen ja kaventuu ylöspäin 0 cm:iin. Nämä korjausmuuraukset on tehty n. 5 cm alkuperäisen seinän pohjoispuolelle (piir. 2). Kummassakin seinässä on taitekohdan särmä rikkoutunut.

Holvi.

3 a) Segmenttiholvi on alkuperäisessä asussaan lukuunottamatta em. korjausmuurausta koillisnurkassa. Tiilien lisäksi on holvissa 4 harmaakiveä ja itäpään laessa on ? x 12,5 x 5,5 cm kokoinen tiili, joka on samaa ainetta kuin 1600-luvun tiilet.

Ampuma-aukko 4.Mitat:

4 a) itäpää: leveys 145 cm, korkeus 115 cm, holvin korkeus 64 cm
 taitekohta: 66 cm, 72 cm, 31 cm
 länsipää: 116 cm, 91 cm, 49 cm
4 b) itäpää: 111 cm, 97 cm, 35 cm
 länsipää: 115 cm, 114 cm, 42 cm

J 501

Pohja.

4 a) Pohja on tehty laakeista harmaakivistä sementtilaastilla muuraten. Pohjoisseinustalla on alkuperäisen pohjan reunimmaisiet kivet jäljellä. Nykyinen pohja on n. tasolla +9948, alkuperäinen on ollut n. tasolla +9955.

Seinät.

4 a) Seinät ovat pääosittain alkuperäistä tiilimuurausta; kummassakin seinässä on n. tasolla +9970, itäpielestä n. 80 cm päässä paikkailtu muurausta sementtilaastilla mutta 1600-luvun tiilillä. Seinien taitekohdat ovat melkein rikkoutumattomat.

Holvi.

4 a) Holvi on säilynyt aivan alkuperäisessä asussaan; se on muurattu tiilistä ja harmaakivistä. Holvi, samoin kuin seinätkin on saumattu rumasti ja epätasaisesti laastilla 5.

Ampuma-aukko 5.Mitat:

5 a) eteläpää: leveys 144 cm, korkeus 104 cm, holvin korkeus 55
cm

taitekohta: 72 cm, 70 cm, 32 cm

pohjoispää: 112 cm, 85 cm, 46 cm

5 b) eteläpää: 110 cm, 95 cm, 40 cm

pohjoispää: 111 cm, 109 cm, 35 cm

Pohja.

5 a) Reunoilla n. tasolla +9950 näkyy alkuperäisiä pohjan kiviä (piir. 2). Pohjan keskiosa muurattu laastilla 5; eteläpää tasolla +9943, pohjoispää tasolla +9950. 5 b:n pohjoispää tasolla

J 501

+9943.

Seinät.

5 a) Alkuperäinen tiilimuuraus, jonka tiilit kuluneet pinnastaan paljon.

Holvi.

5 a) Tiilistä ja harmaakivestä muurattu alkuperäinen holvi on hyvin säilynyt, jonkin tiilit ovat pinnastaan rapantuneet. Holvi ja seinät saumattu sementtilaastilla.

Ampuma-aukko 6.

Aukko on muurattu umpeen tehtäessä J 601:een johtavia portaita ja J 501:n kupolia. Aukko on samalla tasolla kuin muutkin ampuma-aukot, se on muurattu tiilistä lukuunottamatta holvin länsisivussa olevia 3 harmaakiveä. Aukosta näkyy vain ulkoseinässä holvin ja seinien ulkosivu, aukon sisäpää jää J 601:n portaiden alle.

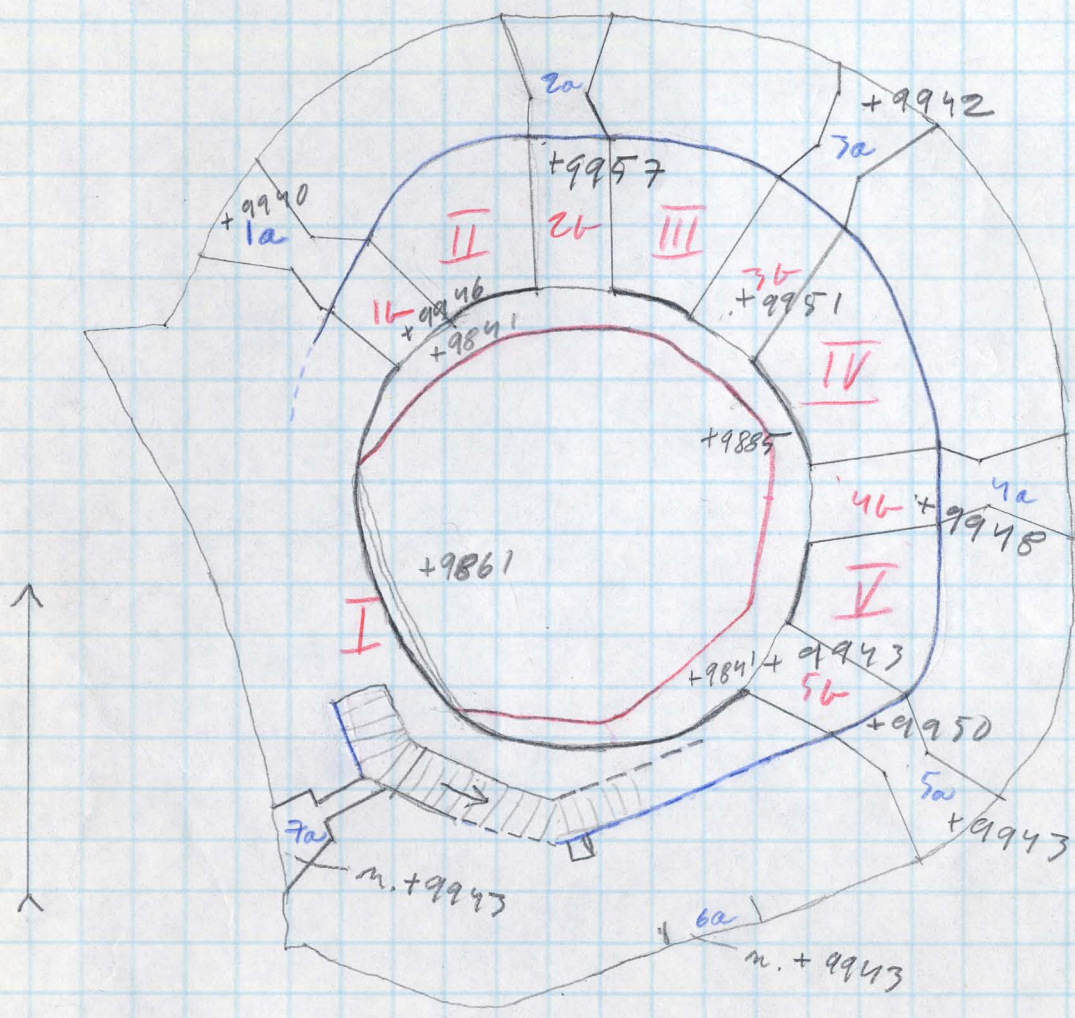
Ampuma-aukko 7.

Mitat: länsipää: leveys 122 cm, korkeus 86 cm, holvin korkeus 40 cm.

Ampuma-aukko 7 on samalla tasolla kuin J 501:n muutkin ampuma-aukot ja kuuluu samaan kokonaisuuteen olkoonpa että sen itäpää nykyään aukeakaan J 601:n portaisiin. Se on muurattu samanlaisista tiilistä ja samanlaisella laastilla (laasti 2) kuin ampuma-aukkojen 1 a - 5 a alkuperäiset osat. Se ei enää ole auki kuin puoliksi - portaita tehtäessä se muutettiin valoaukoksi ja muurattiin tiilillä puolittain umpeen siten että jätettiin 27 x 40 cm kokoinen aukko (piir. 2). Eteläseinän länsipäässä on

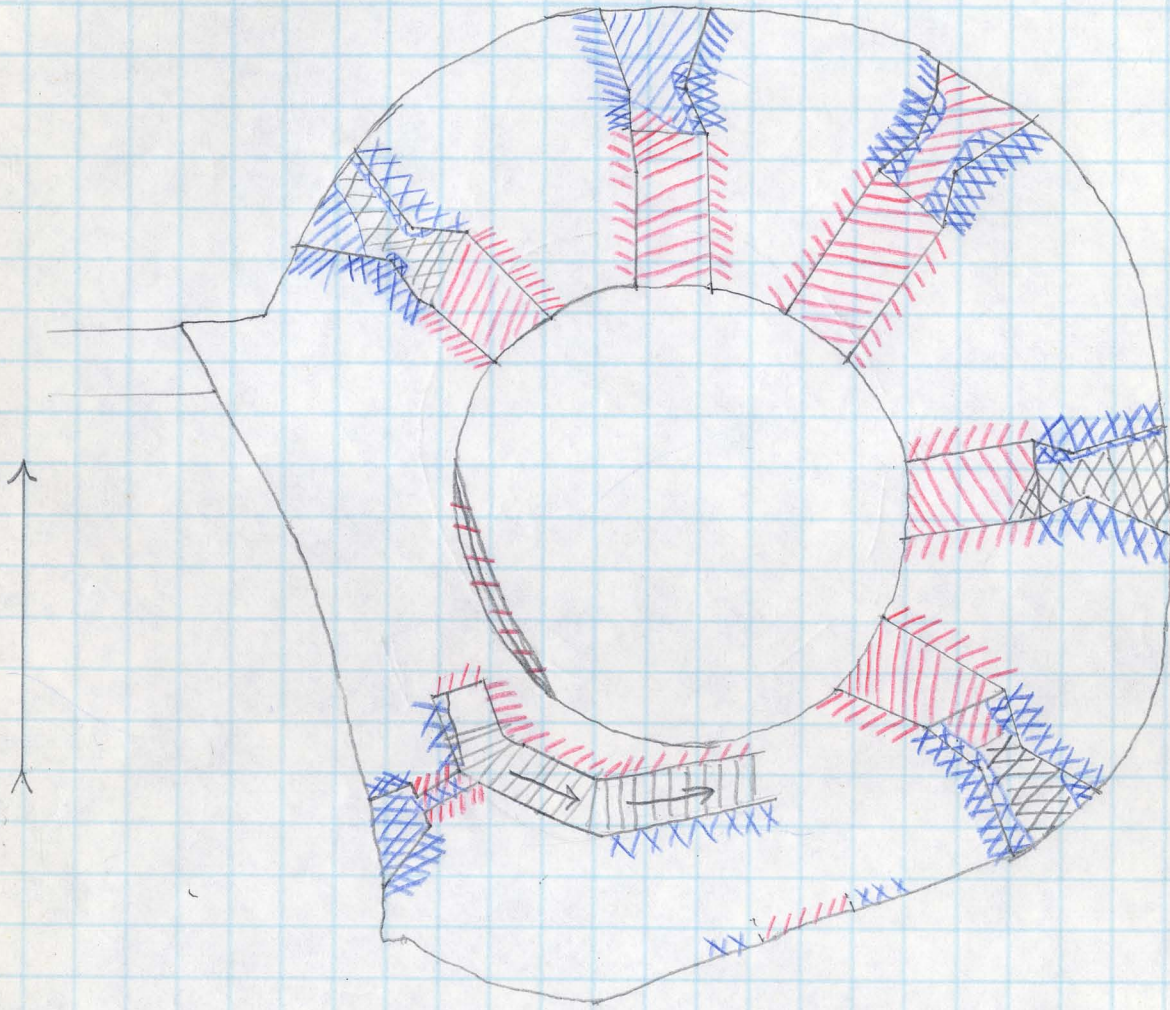
J 501 sementtilaastilla ja koneella tehdyillä, melko uusilla tiilillä tehty korjausmuuraus. Aukon itäpäässä ei alkuperäisiä osia ole näkyvissä.

Alkuperäinen J 501:n sisäseinä on näkyvissä J 601:n portaissa ampuma-aukon 7 pohjoispuolella ja portaiden yläosan eteläpuolella (ks. portaiden inventointikertomusta) n. tasolle +10370.

— = alluxeräinen huoneen 2501 sisäseinä

— = m. tarolla + 9841 olevan olon siivireunan

- = laasti 2, seinien allupeeräinen
 murauslaasti
- = laasti 1, 1790-luvun laasti
- = laasti 3, käytetty korjausmuraus-
 rissa
- = laasti 5, sementtilaasti

J 501

kaartinäytekartta

